

PAPER DETAILS

TITLE: 2007 SEÇİMİNİN SIYASAL DEĞER HARİTASI: SIYASETÇİLERİN SÖYLEMLERİ ÜZERİNE
BİR DEĞER ANALİZİ

AUTHORS: Aynur KÖSE

PAGES: 611-636

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/262309>

2007 SEÇİMİNİN SİYASAL DEĞER HARİTASI: SİYASETÇİLERİN SÖYLEMLERİ ÜZERİNE BİR DEĞER ANALİZİ*

Aynur KÖSE¹

Atıf/©: Köse, Aynur (2016). 2007 Seçiminin Siyasal Değer Haritası: Siyasetçilerin Söylemleri Üzerine Bir Değer Analizi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 9, Sayı 2, Aralık 2016, ss. 611-636

Özet: Siyaset ve değer ilişkisine odaklanan bu çalışmada, 22 Temmuz 2007 milletvekili genel seçimine katılan siyasal aktörlerin söylemlerinin değerler açısından analiz edilmesi amaçlanmaktadır. İnsanların davranışlarını ve tercihlerini belirlemek ve meşrulaştırmak, kendileri de dâhil olmak üzere insanları, olayları ve yaşadıkları dünyayı anlamak için kullandıkları kriterler olan değerler, siyasetle de yakından ilişkilidir. Bu çerçevede siyasal aktörlerin seçmeni ikna çalışmalarında hangi değerleri öne çıkardıklarını, kendilerini ve yapacaklarını anlatmak ve rakiplerini eleştirmek için hangi değerlere atıf yaptıklarını incelemek siyasetin inceliklerini çözmek açısından önemlidir.

Bu hedef doğrultusunda araştırmada, yöntem olarak nitel içerik analizi kullanılmıştır. Analiz kategorilerini Schwartz'ın farklı araştırmalardan hareketle belirlediği 10 temel ve 56 alt değer oluşturmaktadır. Analiz sonucunda seçim yarışına iktidar olmanın avantajıyla giren AKP'nin "başarılı icraatlarına" sorumluluk sahibi bir iktidar olarak sınır çizdiği ve "yaptıklarımız yapacaklarımızın garantisidir" söyleminden hareketle kendini ve amaçlarını sıraladığı tespit edilmiştir. Muhalefet partileri konumundaki CHP ve MHP'nin is AKP karşısında kitleler üzerinde iş yapan, proje üreten, halka hizmet götüren bir iktidar izlenimi yaratma yarışına girdikleri saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Değer, Söylem, Seçim.

Makale Geliş Tarihi: 19.08.2016/ Makale Kabul Tarihi: 08.12.2016

* Bu çalışmada, TÜBİTAK SOBAG tarafından desteklenen 114K788 kodlu "2000'ler Türkiye'si'nin Siyasal Değer Haritası: Siyasal Söylemler ve Siyasi Tercihler Arasındaki İlişkinin Değerler Açısından İncelenmesi" başlıklı araştırma projesi kapsamında ulaşılan verilerden yararlanılmıştır. Araştırma bursiyerlerinden Ebru Topal'a içerik analizi aşamasındaki katkılarından dolayı teşekkür ederim.

¹ Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, e-posta: akose@ktu.edu.tr

Political Value Map of Election, 2007: A Value Analysis on the Rhetoric of Politicians

Citation/©: Köse, Aynur (2016). Political Value Map of Election 2007: A Value Analysis on the Rhetoric of Politicians, Hitit University Journal of Social Sciences Institute, Year 9, Issue 2, December 2016, pp. 611-636

Abstract: In this study by focusing the relationship between politics and values, discourse of political actors are analyzed in the framework of values in the Turkish general election on July 22, 2007. Values are criteria that are used by people to understand themselves and the world which is directly related with the politics. It is important to review that which values are emphasized by the political actors, which values are referred to tell themselves and tell you what to do and also to criticize their opponents. Also by analysing the values, which political parties convince the voters in election studies, it will determine that which values in the election will gain and which values will lose.

In the research which was conducted by qualitative content analysis, 10 basic and 56 subvalue analysis categories located in the Schwartz Value Scale were used. When values used by political actors and the relationship between these values are analyzed, it is found that AKP emphasize performances as a responsible power and has positioned himself by the rhetoric; "absolutely nothing is guaranteed to do what we did". CHP and MHP engaged in the business of producing the project, has entered the race to create the impression of a government that serves the people.

Keywords: Turkey, Value, Discourse, Election.

I. GİRİŞ

İnsanoğlu, bir arada yaşamaya başladığı ilk zamanlardan itibaren bu ortak yaşamın kurallarını da belirlemeye çalışmaktadır. Toplumun varlığını ve bütünlüğünü sağlama amacı doğrultusunda, kimi zaman resmi/yazılı olarak belirlenmiş kurallarla bireyin davranışları düzenlenirken, kimi zaman da resmi/yazılı olmayan adet, gelenek, tabu gibi kurallarla bireyler için ideal davranış kalıplarının sınırları çizilmektedir. İnsanların hem kendilerini hem de bir arada yaşadıkları diğer insanlara bakışını, algılama ve değerlendirme şekillerini etkileyen bu kurallar, ortak bir dil ve yaşam inşa etmek açısından önemlidir. Bir anlamda toplumun kimliğini belirleyen bu kurallar, o kültürün adetlerinde, dilinde, inancında, yeme-içme ve giyim-kuşam tarzında, sanatında, eğitiminde, üretim ve tüketim alışkanlıklarında kısacası bütün bir yaşam tarzında kendini göstermektedir (Duralı, 2002:142). Toplumda inşa edilen bu ortak dil ve yaşam tarzının devam ettirilmesinde ise toplumsallaşma kritik bir önem kazanmaktadır.

İnsanların doğumuyla başlayan ve hayat boyu devam eden bir süreç olan toplumsallaşma, aslında toplumla uyumlu bireyler inşa etme sürecidir. Bireyin

üyeleri olduğu topluma ait kültürü, değerleri, normları, bilgi ve becerileri öğrenmesi, toplumun kendisinden beklediği tutum ve davranışları içselleştirmesi olan toplumsallaşma, ailede başlayan ve yaşam boyu devam eder. Toplumsallaşma sürecinde, insanları ve olayları anlamlandırmakta, iyi ve kötüye ya da doğru ve yanlışla ilişkin bir çerçeve çizen değer kavramının önemi büyüktür. Peki gündelik hayatta sıkça karşımıza çıkan değer nedir ve neden önemlidir?

II. DEĞERLERİN SİYASET VE SİYASAL SÖYLEME ETKİLERİ

Türk Dil Kurumu sözlüğünde değer², “bir şeyin değerini belirlemeye yarayan soyut ölçü, kıymet” olarak tanımlanmaktadır. Theodorson’a göre değerler, “bir toplumun üyelerinin güçlü duygusal bağlılıklarıyla oluşmuş soyut ve genelleştirilmiş davranış prensipleri” (1979:455) olarak toplumsal davranışın anlaşılmasında önemlidir. Bireyin toplumsallaşma sürecinde içselleştirdiği kişisel bağlılıklarla yakından ilişkili olan değerler, Bauman’ın (2004) deyimiyle, “bireysel olandaki toplumsal boyutu ve toplumsal olandaki bireysel boyutu” görmeyi sağlar. Çünkü toplum, ortak inançlar, ortak tutum ve davranışlar, ortak amaçlar etrafında bir araya gelen ve etkileşim içerisinde bulunan insanlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla da toplum, hem bireyden etkilenmekte hem de bireyi doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda toplumsal bir varlık olarak insanın sahip olduğu değerler, içinde bulunduğu kültürün, kurumların ve bireylerin kişiliğinin ürünüdür (Bayhan, 2006:578). Öyle ki bireyin tutum ve davranışlarında, değer ve normlarında, doğru ve yanlışlarında toplumun izini görmek mümkündür.

Bu alandaki önemli isimlerden olan Schwartz’a göre ise değerler, “insanların eylemlerini seçmek ve meşrulaştırmak, kendileri de dahil olmak üzere insanları ve olayları değerlendirmek için kullandıkları kriterlerdir” (1992:1). Değerler, insanlar ve toplumlar için arzu edilen ve edilmeyeni, iyi ve kötüyü, beğenilen ve beğenilmeyeni, doğru ve yanlışla belirleyen temel standartlardır. Kısacası toplumsal olarak paylaşılan düşünce ve inançlar ya da ilke ve idealler olarak değerler, o toplumun ortak duygu, düşünce, inanç, amaç, tercih ve kararlarını yansıtan bir referans çerçevesi oluşturmaktadır (Özlem, 2002:283). *İnsanların eylemleri, davranışları, tercihleri, bakış açıları kısacası* bir toplumun zihin yapısını anlamak noktasında önemli ipuçları veren değerleri ve neye göre belirlendiklerini bilmek, bireyin karar ve davranışlarını anlamak ve yönlendirmek açısından büyük önem taşımaktadır. İşte bu nedenle siyaset, ekonomi, kültür, eğitim, sosyoloji ve psikoloji gibi farklı alanlarda değer odaklı çalışmaların sayısı hızla artmaktadır.

2 Bkz. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.57a994e4915cd9.59402639

Değerler, özellikle bize seçenekler sunan ve kendi inançlarımız, ideallerimiz, yönelimlerimiz, doğrularımız, hedeflerimiz, menfaatlerimiz çerçevesinde karar vermemizi bekleyen siyaset ile yakından ilişkilidir. Bu bağlamda çok sayıda bilim insanı değerleri, siyasi ideolojilerin yapı taşları ve altında yatan ilkeler olarak görmekte ve insanların kişisel değerleri, siyasi meselelere ilişkin duygu ve inançlarının öncelik sırasına karar vermekte, siyasi kararlarını belirlemekte ve meşrulaştırmakta kullandığını belirtmektedir (Caprara vd., 2006; Schwartz vd., 2010). Kişisel değerlerin gittikçe siyasi yönelimlerin merkezinde olduğu görüşünden hareketle de son dönemde değerlerin siyasi kararlar üzerindeki etkisini ortaya çıkarmaya yönelik pek çok ampirik araştırma yapılmaktadır (Rokeach, 1973, 1979; Cochrane, Billig ve Hogg, 1979; Schwartz, 1994, 2006; Barnea ve Schwartz, 1998; Feldman, 2003; Lane ve Ersson, 2005; Caprara vd., 1999; Caprara ve Zimbardo, 2004). Bu araştırmalarda kişinin sahip olduğu değerlerin siyasal tercihleri ve oy verme davranışını doğrudan etkilediği yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

Bakışımızı ülkemize çevirdiğimizdeyse değer-siyaset ilişkisine odaklanan ve değerlerin siyaset ve siyasal söylem üzerindeki etkilerini ortaya koymaya hedefleyen az sayıda çalışmayla karşılaşmaktadır. Literatür incelendiğinde ekonomik, toplumsal, kültürel, dinsel ve tarihsel yönü nedeniyle siyasal tercihler ve seçmen davranışı konusunda farklı araştırmalar yapıldığı gözlenmektedir. Ancak kültür içinde kalıplaşmış standartlar ya da davranışı değerlendirirken başvurulacak kriterler olarak değerlerin siyasetle ilişkisini kuran ve siyaset, siyasal tercih ve siyasal söylemi değerler açısından analiz eden araştırmaların sayısı oldukça azdır (Köse ve Yılmaz, 2012; Özgür, 2013; Arıkan ve Şekercioğlu, 2014; Köse, 2016). Oysa ki değerlerin, toplumları anlamak ve buna uygun politikalar geliştirmek isteyen siyasetle doğrudan ilişkisi vardır. Bu nedenle toplumun ne düşündüğünü, neye inandığını, ne istediğini ve neye değer verdiğini doğru saptayabilen ve bu düşünce, inanç ve isteklere doğru cevap verebilen bir siyasi anlayışın başarı şansı artmaktadır (Köse, 2016:18). Bu bilgiler ışığında değer ve siyaset ilişkisine odaklanan bu makalede, insan ve toplumu anlamak açısından önemli bir kapı aralayan “sosyo-psikolojik temelli bir kavram olan değerler”in (Günay, 2002:267), seçmeni ikna etme yarışındaki farklı siyasal aktörlerin söylemlerine nasıl yansıdığı analiz edilmiştir.

Günümüz toplumlarında siyaset, toplumsal yaşamı düzenleyen kuralları ve uygulamaları belirleyen, bireyin toplumsal yaşamdaki hak ve sorumluluklarına sınırlar çizen kurumların başında gelmektedir. Durum böyle olunca bireylerin, insanları ve olayları değerlendirmek ve toplum içindeki davranışlarını

belirlemek için kullandıkları ölçütler olan değerlerin siyaseti, siyasal söylemi ve siyasi tercihleri nasıl etkilediği sorusu kritik önem kazanmaktadır. Zira siyasal söylemi değerler çerçevesinde analiz etmek, toplumda siyaset söz konusu olduğunda geçerli olan kriterleri anlamayı kolaylaştırmaktadır. Bunu yaparken ekonomik, siyasi, tarihi ve sosyal koşulları diğer bir deyişle toplumsal bağlamı göz önünde bulundurmak çok önemlidir. Zira toplumu ilgilendiren her şeyde olduğu gibi siyasette ve siyasi seçimlerde de dönemsel özellikler doğrudan etkilidir.

Bugüne ve yarına ilişkin doğru tespitler yapabilmek, ancak bugünü hazırlayan geçmişin doğru değerlendirmekle mümkündür. Bu yönüyle 22 Temmuz 2007 seçimi, Meclis'in cumhurbaşkanını seçememesi üzerine artan toplumsal kutuplaşma sonucunda alınan erken seçim kararının bir sonucudur. Temelinde laik-antilaik karşıtlığının yer aldığı kutuplaşma çerçevesinde, bu dönemde merkez sağda ve merkez solda güç birliği arayışları artmıştır. 18 siyasi partinin ve 700'e yakın bağımsız adayın katıldığı seçim yarışının bu çok parçalı görünümü yanında, beş yıllık Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarı karşısında diğer partiler güçlü bir muhalefet oluşturma çabası içine girmiştir. Bu nedenle 2007 seçimi öncesinde siyasete iki kutuplu bir görünümün egemen olduğunu söylemek mümkündür. Bu doğrultuda seçim sürecinde partiler arasında sürpriz birleşmelere, ortak hareket etme ve liste çıkarma girişimlerine de tanık olunmuştur.

2007 seçimine doğru Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullar genel hatlarıyla değerlendirildiğinde; ülkenin yaşadığı sorunlar listesinde uzun süredir ilk sıralarda yer alan terör, bölgede yaşanan gelişmelerin ardından iyice öne çıkmıştır. Ayrıca 90'lardaki koalisyon dönemlerinin ardından tek parti iktidarında yaşanan istikrarın cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde bozulması, toplumda iktidar krizi ve koalisyon ihtimaline yönelik hesapları ve endişeleri güçlendirmiştir. Nitekim Baykal'ın 27 Haziran 2007 tarihli *Radikal* gazetesinde yer alan, "*Kimsenin kriz şantajı, tehdidi yapmasına, ne milletimiz izin verecektir, ne de biz izin vereceğiz*" sözleri toplumda artan kutuplaşmanın beslediği kriz ihtimaline karşı cevap niteliğindedir. Böyle bir ortamda yapılan 2007 seçiminde AKP, ikinci beş yıl için millettan iktidarını devam ettirmek konusunda onay almayı başarmıştır. Bu sonuç önemlidir, çünkü AKP iktidardayken 2002 seçiminde yüzde 34.3 olan oylarını 2007 seçiminde yüzde 46.6'ya çıkarmayı başarmıştır. Bu çalışma ile 2002'den 2007'ye oy oranını artıran AKP ve seçim yarışına katılan diğer siyasal aktörlerin söylemleri değerler açısından incelenerek, toplumda kabul gören değerler ve bu değerlerin nasıl ele alındığını ve neyle ilişkilendirildiğini ortaya çıkarmaya yönelik bir çaba içerisine girilmiştir.

III. YÖNTEM VE ÖRNEKLEM ÜZERİNE

Seçim sonuçlarından hareketle, gerçekleşmiş davranışın nedenlerini değerler açısından inceleyerek siyasal tercihlerde etkili olan değer repertuarlarını belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada, örneklem olarak 22 Temmuz 2007 Milletvekili Genel Seçimi ele alınmıştır. 2002 seçimi sonrasında oluşan iki partili meclis yapılanmasının ardından 2007'deki seçim yarışına katılan parti ve bağımsız aday sayısındaki artış göz önünde tutulduğunda, yarışın aktörlerinin birbirlerinden farklılaşmak adına nasıl hareket ettiklerini incelemek büyük önem kazanmaktadır. Özellikle farklı siyasal aktörlerin seçim kampanyalarında öne çıkardıkları değerleri karşılaştırmak veya aynı değer farklı söylemlerde hangi bağlamlarda kullanıldığını incelemek, o seçim döneminde geçerli olan ve seçim sonuçlarından hareketle seçmen tarafından kabul gördüğü düşünülen değerlere ve bunun sosyo-psikolojik nedenlerine ilişkin açıklama yapma olanağı vermektedir.

Bunu ortaya çıkarmak üzere tasarlanan bu çalışmada, Schwartz Değer Ölçeği'nde yer alan 10 temel ve 56 alt değer çerçevesinde bir nitel içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Bilgin'in, "ilk bakışta görünen anlamı aşmayı sağlayan bir yöntem" (2006) olarak nitelendirdiği içerik analizi, araştırmanın amacıyla uyusmaktadır. Çünkü sosyo-bilişsel öğeler olan değerler, insanların eylemleri, davranışları, tercihleri, kararları, olayları değerlendirme biçimleri, doğruları ya da yanlışları üzerinde doğrudan belirleyiciliğe sahiptir. Ancak çoğunlukla farkında olmadan algıları ve kararları etkilemektedir. Bu nedenle çalışma özelinde sadece görünen, açık olan ve kolayca algılanan anlamları çözümlemenin ötesinde üstü örtülü ve çağrışımsal anlamları da dikkate almak büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle çıkarsama esasına dayanan, mesajda gözlenen öğelerden hareketle bir "yorum getirme amacını taşıyan, nesnel, sistematik ve nicel yolları içeren bir yöntem" (Berelson, 1952; Bilgin, 2006) olarak içerik analizi, çalışma ile amaçlanan verilere ulaşmak açısından oldukça işlevseldir.

Bu doğrultuda Schwartz Değer Ölçeği'nde yer alan değerler göz önünde bulundurularak siyasal aktörlerin seçim çalışmaları kapsamında gazetelere yansıyan konuşmaları analiz edilmiştir. Bu ölçekteki 10 temel değer araştırmanın ana kategorilerini, 56 alt değer ise alt kategorileri oluşturduğu bir araştırma tasarlanmıştır. Nitel içerik analizinde kullanılan 10 temel değere ilişkin grafik aşağıda yer almaktadır.

Şekil-1: 10 temel kişisel değer arasındaki ilişkilere ve örnek niteliğindeki maddelere ilişkin teorik model (Kaynak; Schwartz, Caprara ve Vecchione, 2010:425).

Araştırmada kullanılan bu 10 temel değer ile ne kastedildiği ve nasıl yorumlanması gerektiğine ilişkin Bardi ve Schwartz'ın (2008:1208) yaptığı sınıflandırma ve açıklama analiz açısından oldukça yol göstericidir.

“Güç” değeri sosyal statü, saygınlık gibi kriterlerle insanlar ve kaynaklar üzerinde hakimiyet kurmayı ya da kontrol sağlamayı ifade eder. Siyasette sıkça karşımıza çıkan bu değer altında kişi ya da grubun toplum içindeki güç ve etkisini ifade eden sosyal güç, zenginlik, otorite, kamusal imaj, sosyal tanınma ve sosyal güç gibi alt değerler yer almaktadır.

“Başarı” değeri, sosyal standartlara göre gösterilen ve genelde eylem üzerinden gerçekleşen bir değerlendirmeyi ifade etmektedir. Bu değer boyutu altında başarılı, hırslı, yetenekli, akıllı, etkili olmak gibi alt değerler yer alır.

“Hazcılık” değeri hayatı sevmek ve hayatı zevk almak üzerinden algılamak ve yaşamakla ilintili bir değerdir. Siyasette sık karşımıza çıkmayan bu temel değer altında zevk ve hayattan zevk almak alt değerleri yer alır.

“Teşvik” değeri, toplumsal yaşamda değişimin kaçınılmazlığı anlayışından hareketle yaşanan hayatı değiştirmek ve bu yönde mücadele etmeye

yönlendirmek olarak karşımıza çıkar. Bu temel boyut altında ilginç bir hayat, değişik/farklı bir yaşam ve cesur olmak gibi değerler yer alır.

“Özyönelim/kendini yönlendirme” değeri, temel olarak düşünce ve eylemlerinde özgür ve bağımsız olmayı ifade eder. Özellikle siyaset söz konusu olduğunda daha da önem kazanan bu değer altında, özgürlük, yaratıcılık, bağımsızlık, kendi amaçlarını belirleme, kendine saygı ve merak alt değerleri vardır.

“Evrenselcilik”, geçerliliğin ve doğruluğun ölçütü olarak insanlığın ve doğanın temel yasalarını gözeten, insanların onayı dışında hiçbir otorite kabul etmeyen, insanlığın ve doğanın anlaşılması ve korunmasına odaklanan değerdir. Bu boyut altında yer alan değerler; barışçıl bir dünya, doğa ile bütünleşme, güzel bir dünya, çevreyi korumak, eşitlik, sosyal adalet, açık fikirli olmak ve içsel uyum olarak sıralanmaktadır.

“Yardımseverlik”, diğer insan ve canlıların refahını korumak ve artırmak için çalışmak ve bundan mutluluk duymak olarak tanımlanabilecek ve toplum içindeki bireyin davranışlarını etkileyen bir değerdir. Bu temel değer altında dürüstlük, sosyal adalet, yardımsever olmak, sorumluluk sahibi olmak, affedici olmak, gerçek dostluk, manevi bir yaşam, anlamlı bir yaşam gibi değerler yer alır.

“Geleneksellik” değeri, bir toplumda genel kabul gören yerleşmiş inançlar, gelenekler ve anlayışların toplumsal kabulünden hareketle kişiye empoze edilerek yaşatılmasıdır. Bu değer boyutu altında geleneklere saygılı olmak, dindar olmak, bize sunulan hayatı kabul etmek, dünyevi işlerden uzaklaşmak, alçak gönüllülük, ılımlı olmak gibi varolan yapıyı korumaya ve devam ettirmeye yönelik değerler yer alır.

Bireyin başkaları öyle davrandığı için benzer davranışta bulunması olarak tanımlanacak “uyum”, kişinin topluma uyumlu bir birey haline gelmesini sağlayan toplumsallaşma süreciyle yakından ilişkilidir. Uyum değeri, başkalarına zarar verebilen ya da toplumsal kabullerin dışına çıkan istek, eylem ve duyguların sınırlandırılması anlayışını beraberinde getirir (Routamaa ve Heinasto, 2006). Bu değer altında nezaket sahibi olmak, kendini disipline etmek, itaatkar olmak ve büyüklere saygı gibi toplumda farklılıktan ziyade benzer davranışları ön plana çıkaran değerler yer alır.

“Güvenlik” değeri kişinin kendisinin, ilişkide olduğu diğer insanların ve parçası olduğu toplumun istikrarı, uyumu ve güvenliğini ifade eder. İnsanın en temel ihtiyaçları arasında yer alan güvenlik temel değerinin altında sosyal düzen, aile güvenliği, ulusal güvenlik, temizlik, sağlıklı olmak, ait olmak, iyiliğe iyilikle karşılık vermek gibi değerler yer alır (Bardi ve Schwartz, 2003: 1208).

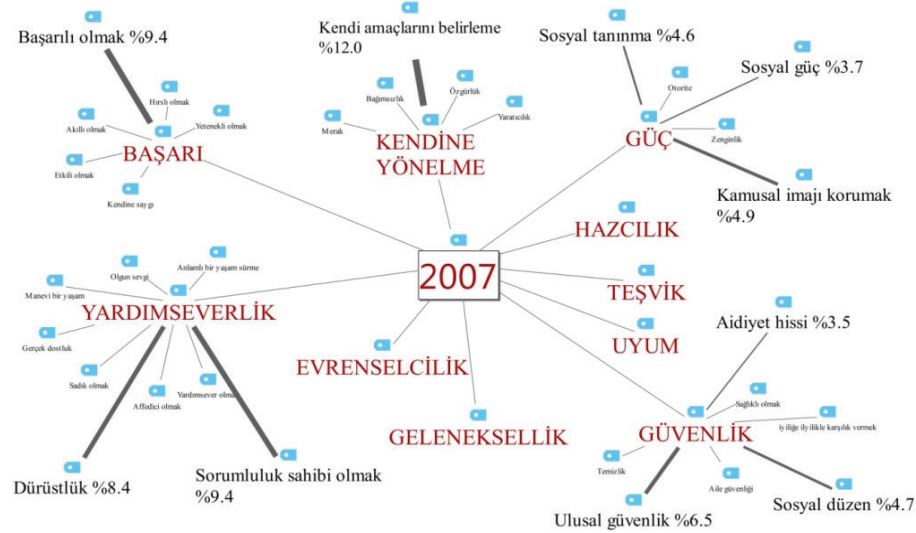
Analizde kullanılan bu değerlerin kavramsal olarak açıklanmasının ardından sıra araştırmanın örneklemine netleştirmeye gelmiştir. Analiz kapsamına, ulusal çapta yayın yapan, siyasi duruş ve yayın politikası açısından farklı kesimleri temsil eden Cumhuriyet, Hürriyet, Radikal, Yeni Şafak ve Zaman gazetelerinin baş sayfaları ve siyaset sayfaları dahil edilmiştir. Farklı yayın politikası ve ideolojik duruşa sahip gazeteler incelenerek, siyasal aktörlerin seçim kapsamındaki söylemlerine bütünlüklü olarak ulaşmak ve dönemin siyasetinde egemen olan havayı doğru olarak yansıtmak amaçlanmıştır. Bu çerçevede gazeteler sadece siyasal aktörlerin konuşmalarına ulaşmamızı sağlayan bir araç olarak görülmektedir. Buradan hareketle farklı ideolojik duruş ve yayın politikasına sahip gazetelerin siyasal aktörleri nasıl konumlandıkları, hangi söylemleri öne çıkardıkları, kendi ideolojik duruşlarından hareketle hangi değerleri öne çıkarıp hangilerini önemsizleştirdikleri gibi gazeteler arasındaki farklılıkları odaklanan bir analiz yapılmamıştır. Ayrıca böyle bir analiz farklı bir araştırmanın konusu olarak detaylı bir incelemeyi hak etmektedir.

Araştırmadaki bir diğer sınır ise incelenecek dönemden hareketle çizilmiştir. 22 Temmuz seçimi öncesinde siyasal iletişim çalışmalarının yoğunlaştığı 1 aylık dönem, yani 21 Haziran-21 Temmuz 2007 tarihleri arasındaki gazeteler incelenmiştir. Araştırma için önemli olan siyasal aktörlerin seçmeni ikna etmek açısından söylemlerinde atıf yaptıkları değerleri belirlemek olduğundan seçimlerle ilgili köşe yazıları, değerlendirme ve dizi yazıları analiz dışı tutulmuştur.

Araştırmaya doğru sınırlar çizmek araştırmanın doğru olarak gerçekleştirilmesinin ön koşuludur. Bu çerçevede çok fazla parti ve bağımsız adayın katıldığı bir iktidar yarışı olan 2007 seçiminde, hangi parti ve bağımsız adayların söylemlerinin inceleneceği tespit edilirken seçim sonuçlarından hareket edilmiştir. Bu çerçevede alınan oy oranlarından hareketle bir sınıflandırma yapılmıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) yüzde 46,6'lık oy oranıyla 341 milletvekili ile yer aldığı meclis aritmetiğinde sırasıyla Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 112 ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) 71 milletvekiliyle temsil edilme hakkı kazanmıştır. Bu nedenle analize AKP, CHP ve MHP'li siyasal aktörlerin konuşmalarının dahil edilmiştir.

IV. ANALİZ: SİYASAL AKTÖRLERİN SÖYLEMLERİNİN DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

22 Temmuz 2007 seçiminin hangi ana ve alt değerler etrafında kurgulandığını ortaya koymak üzere yapılan içerik analizi sonucunda, en fazla atıf yapılan 10 değerden hareketle aşağıdaki harita ortaya çıkmıştır.

Şekil-2: 22 Temmuz 2007 seçiminin değer haritası

Analiz sonucunda siyasal aktörlerin kendilerini ve amaçlarını doğru olarak anlatmak, hedefleri ve bunları nasıl gerçekleştirecekleri konusundaki plan ve programlarıyla seçimde güven oluşturmak için “kendi amaçlarını belirlemek” değerine sıkça başvurdukları saptanmıştır. Böylece bir yandan ne kadar başarılı bir iktidar olunacağı konusunda seçmen ikna edilmeye çalışılırken diğer yandan rakiplerin başarı değeri üzerinden eleştirilmesi kolaylaşmaktadır. Siyasette vaatler, icraatlar ve anlatılan başarıların gerçekleştirilmesi sürecinde sorumlu davranmak, neyi nasıl yapacağını bilmek kadar önemlidir. Kısacası seçmen, sadece başkalarını eleştiren ve karanlık tablolar çizerek sorumluluğu geçmiş hükümetlere yükleyen siyasi anlayışlar yerine, gündelik hayatını değiştirecek gerçekçi vaatler sunan, geleceğe dair umut yaratabilen, başarılı olacağı ve gerektiği gibi sorumlu davranacağı konusunda samimi ve gerçekçi bir siyaset anlayışına sahip muhataplar görmek istemektedir (Köse ve Yılmaz, 2012; Köse, 2016:14). Alt değerler açısından öne çıkan bu tablo dışında, 2007 seçiminin hangi temel değerler etrafında kurgulandığına bakmak konjonktürün etkisini daha iyi görmemizi sağlayacaktır.

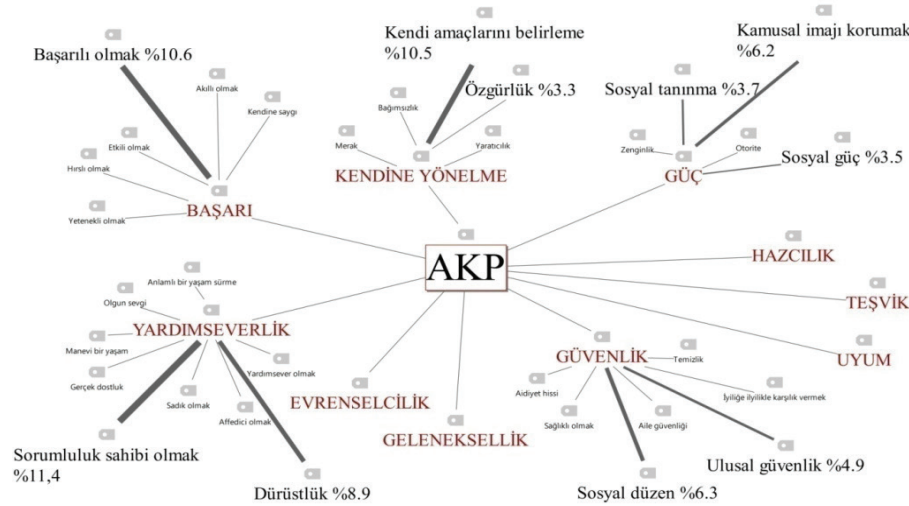
Eldeki veriler incelendiğinde en fazla atıf yapılan 10 değerın aslında 5 ana değer altında toplandığı görülmektedir. Bu yönüyle 22 Temmuz yardımseverlik (yüzde 17.8), güvenlik (yüzde 14.7) ve güç (yüzde 13.2) ana değerleri etrafında kurgulanan bir seçim dönemi olmuştur. Bu tablo konjonktürün seçim sonuçları üzerindeki etkisini net olarak ortaya çıkarmaktadır. Şöyle ki; Cumhurbaşkanlığı seçiminde yaşanan sorunların ardından alınan erken seçim kararı ile siyasetin nabzının yükseldiği; seçim sürecinde yaşanan kamplaşmayla siyasi ortamın iyice gerildiği; ülkeye yönelik terör tehdidiyle beraber toplumdaki kutuplaşmanın arttığı ve dolayısıyla birlik ve beraberlik çağrılarının öne çıktığı bir dönemde “güvenlik” ana değeri siyasal söylemlerde ağırlığını hissettirmektedir. Demokrasilerde milletin siyasetteki tek güç ve belirleyici olarak elindeki gücün ve bu gücün omuzlarına yüklediği sorumluluğun bilinciyle hareket etmesine yönelik çağrılar nedeniyle güç ve yardımseverlik değerlerine vurgu artmaktadır.

22 Temmuz 2007 seçimine ilişkin bu genel değerlendirmenin ardından sıra partilerin birbirlerinden nasıl farklılaştıklarını ya da hangi konularda benzer değerleri paylaştıklarını incelemektedir. Zira siyasal söylemi değerler açısından analiz etmek üzere tasarlanan bu çalışmanın diğeri hedefi seçimin kazanan ve kaybeden koltuğına yerleşen parti ve adayların söylemlerinde hangi değerleri öne çıkardıklarını tespit etmektir. Böylece, siyasette hangi değerlere odaklanan söylemlerin seçim kazandırdığı ve hangilerinin seçim kaybettirdiğine ilişkin bilimsel temelli veriler ortaya konmuş olacaktır. Bu bağlamda seçime katılan AKP, CHP ve MHP'nin söylemlerinde değerler açısından nasıl farklılaştıkları incelenmiştir.

A. Vaatler ve Sorumluluklar: “Futbol Takımı Tutar Gibi Parti Tutmayın”³

Seçim yarışında kazanan ve kaybeden siyasi aktörlerin hangi değerleri ne sıklıkta kullandığını, vurgulanan değerlerin birbirleriyle nasıl ilişkilendirildiğini ve sunulduğunu tespit etmek o partiye ilişkin bir değer haritası çıkarma imkanı verir. Bu noktada ilk üç değer, seçim çalışmalarının çatısının hangi değerler üzerine inşa edildiğini göstermesi açısından önemlidir. AKP'nin 22 Temmuz 2007 seçimindeki siyasal iletişim çalışmaları bu açıdan değerlendirildiğinde, sorumluluk sahibi olmak (yüzde 11.4), başarılı olmak (yüzde 10.6) ve kendi amaçlarını belirlemek (yüzde 10.5) değerlerinin çatı değerler olduğu saptanmıştır. Aşağıda 2007 seçiminde AKP'li siyasal aktörlerin seçim çalışmalarında öne çıkardıkları ilk 10 değere ilişkin harita yer almaktadır.

3 AKP lideri Recep Tayyip Erdoğan, *Hürriyet*, 8 Temmuz 2007.

Şekil-3: AKP'nin 22 Temmuz 2007 seçimi değer haritası

Siyasal iletişim çalışmalarında iki temel strateji söz konusudur: “iktidar olma” ve “meydan okuma”. İktidarda olan partinin bu avantajı kullanarak, seçim çalışmalarında geçmişteki “başarılı icraatlarına” vurgu yapması ve bunun üzerinden geleceğe dair vaatler sunması kolaylaşmaktadır. Muhalefet konumundaki partiler ise, meydan okuma tarzı bir iletişim stratejisi benimseyerek, iktidarın yaptıklarını ve politikalarını eleştirmek üzerine bir söylem benimsemektedir (Oktay 2002:145-147). Bu bağlamda 2007 seçim yarışında iktidar olmanın avantajlarını kullanan AKP'nin, “başarılı icraatlarına” sorumluluk sahibi bir iktidar vurgusu üzerinden bir sınır çizdiği ve “yaptıklarımız yapacaklarımızın garantisidir” söyleminden hareketle kendini ve amaçlarını ortaya koyduğu tespit edilmiştir. Bu çerçevede hem 5 yıllık iktidar döneminde vaatlerini icraata dönüştürürken ne kadar sorumlu davrandığını anlatmak hem de oylarıyla iktidarı belirleyen millete, güç ve sorumluluğunu hatırlatmak için “sorumluluk sahibi olmak” değerine sıkça başvurmuştur.

AKP'li siyasal aktörler, sorumluluklarını bilen ve başarılı iktidarın adresi olarak partilerini konumlandırırken, rakiplerin sorumsuz eylem ve söylemlerine atıfla iktidar olmanın getirdiği sorumluluğun belirlediği sınırları vurgulamışlardır. AKP milletvekili adayı Kemal Unakıtan'ın, muhalefeti oy almak uğruna gerçekleştirilemeyecek vaatler üzerinden sorumsuz davranmakla eleştirdiği sözler buna iyi bir örnektir: “Yok arkadaş böyle şeyler olmaz. Hesaplı, kitaplı gitmek zorundayız. Oy alabilmek için neleri gördük biz. ‘Mazot 1 YTL olacak’ diyorlar. Mazota hiç vergi konulmasa bile mazot 1 YTL'nin daha üstünde fiyata

çıkıyor zaten. Neyle karşılayacaksın. Bütçe açığı olacak. Bütçe açığı, enflasyon, borç almak, faizlerin yükselmesi demektir” (Radikal, 8 Temmuz 2007).

Bir işin gerçekleştirilmesi için verilen söz ve ortaya konan plan olarak nitelendirilebileceğimiz “vaat” kavramı, başarılı bir iktidar kavramından ne anlaşıldığını ve nasıl mümkün olacağını somutlaştırmak açısından önemlidir. Nitekim seçmen de karşısında neyi nasıl yapacağını bilen ve geleceğe dair umut yaratabilen siyasal aktörler görmek istemektedir. Buradan hareket eden Unakıtan, “günü kurtarmak” anlayışı doğrultusunda “oy alalım da nasıl olursa olsun” mantığıyla hareket etmenin nelere mülakabileceğini, mazotun 1 YTL olacağı yönündeki vaadin imkansızlığı örneğiyle açıklamıştır. Benzer şekilde AKP lideri Recep Tayyip Erdoğan da rakiplerine ünlü atasözümüze atıfla, “*Bekara karı boşamak kolay. Ben evliyim*” (Zaman, 3 Temmuz 2007) diyerek yüklenmiştir. Erdoğan, 13 Temmuz 2007 tarihli *Yeni Şafak* gazetesinde yer alan “*Doktor hastaneyi terk edebilir mi?*” sözleriyle siyasetin vaat yarışlarıyla yükselen nabızı karşısında, iktidar olarak yaptıklarına ve yapacaklarına sorumluluk değerinden hareketle sınır çizmektedir. Bu strateji doğrultusunda iktidar olma görevinin yüklediği sorumluluğu millete hizmet ederek yerine getiren bir yönetim anlayışı seçim sürecinde farklı olaylar ve örnekler üzerinden sıkça vurgulanmaktadır.

Erdoğan: “*AK Parti kimi aday gösterecek diye aylarca tartıştılar, konuştular. Ama onlar tartışırken, biz işimize bakıyorduk. Çünkü Türkiye’nin kaybedecek bir tek günü, saati yok diyorduk*” (Yeni Şafak, 1 Temmuz 2007).

Unakıtan: “*Biz sermayede milliyete bakmayız, milli menfaatin gereğini yaparız*” (Hürriyet, 10 Temmuz 2007).

Geçmiş ve geniş zamanlı fiillerin yoğun olarak kullanıldığı bu ifadelerle kitleler üzerinde icraatçı ve milletin verdiği iktidar sorumluluğunun gereğini yapan bir iktidar izlenimi yaratılmaktadır. Çünkü siyasal iletişim çalışmalarında tüm vaatler, icraatlar ve başarıların gerçekleştirilmesi sürecinde sorumlu davranmak büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede vaatlerin ötesinde somut icraatlar öne çıkarılarak, “yaptık”, “yaparız” ve “yapacağız” gibi ifadelerle geçmişteki başarılar üzerinden geleceğe vaatte bulunmaktadır. Bu arada seçmen, millete hizmet konusunda projeleri olan bu iktidara sahip çıkmaya davet edilmekte ve sorumluluk yüklenmektedir.

AKP lideri Erdoğan: “*Lütfen arkadaşlar... AK Partiliye yakışan, sandıkta gereğini yapmaktır. Siz bunu yapacaksınız. Yuhlar onlara kalsın*” (Zaman, 11 Temmuz 2007).

Erdoğan: “Bunlara gönül veren vatandaşlarım durumu iyi çek edin, futbol takımı tutar gibi parti tutmayalım. Ne yaptıklarına baktığınız zaman inanıyorum ki gerçekleri göreceksiniz, ‘Ya biz bunlara nasıl oy verelim?’ diyeceksiniz” (Hürriyet, 8 Temmuz 2007).

Seçim mitinglerinde AKP, sorumluluk değerine ilişkin nedensel açıklamalara geniş yer vererek, 2000’ler Türkiye’sinde millete hizmet eden ve etmeye devam edecek başarılı bir iktidar olarak kendisini konumlandırmaktadır. Bunu yaparken millete “futbol takımı tutar gibi parti tutmayın” uyarısı üzerinden sorumluluğunu hatırlatmaktadır. Aynı zamanda milletin başarılı bir iktidarın değerini bileceğine yönelik inancını da dile getirmektedir. AKP lideri Erdoğan’ın “Bu meydana taşan muhabbet gösteriyor ki, sizler zaten kararınızı vermişsiniz. Sadece Kayseri’nin geleceği için değil, Türkiye’nin istikbali için kararınızı vermişsiniz” (Zaman, 1 Temmuz 2007) şeklindeki konuşması buna iyi bir örnektir. Erdoğan, miting meydanlarındaki kalabalığı partisinin toplumu ne kadar kucakladığının bir göstergesi olarak yorumlamakta ve başarılarının bir kanıtı olarak sunmaktadır. AKP lideri başarılı olacaklarına dair inancınıysa rakiplerine meydan okuyarak göstermektedir: “İlan ediyorum, hodri meydan diyorum. Tek başımıza iktidar olmazsak ben siyasetten çekiliyorum. Baykal sen çekilecek misin, Bahçeli sen çekilecek misin?” (Radikal, 18 Temmuz 2007). Başarı değerinin odakta yer aldığı bu sözler, sorumluluk sahibi olmak, cesur olmak gibi değerleri içeren ve başarıyı bu değerler üzerinden kuran bir ifadedir.

Başarı değeri, siyasetçilerin neden kendilerine oy verilmesi ve diğer partilere oy verilmemesi gerektiğini açıklarken kullanılan bir değer olarak işlevseldir. Nitekim Erdoğan, “CHP’nin kendine hayrı yok” (Hürriyet, 7 Temmuz 2007) ve “CHP, bu ülkede hiçbir zaman tek başına iktidar olamamıştır, olamayacaktır” (Yeni Şafak, 1 Temmuz 2007) sözleriyle ana muhalefet partisi konumundaki CHP’nin geçmiş başarısızlıklarını hatırlatarak milleti başarısızlara prim vermemeye davet etmektedir. Bu açıdan değerlerin sadece olumlu boyutlarıyla değil olumsuz anlamlarıyla kullanılmasını sağlayan çok boyutlu yapısı, siyasete ve siyasetçilere geniş olanaklar sunmaktadır.

Başarı, gündelik hayatımızda insanları, olayları ve durumları değerlendirirken sıkça başvurduğumuz bir kriterdir. Hayatta sık kullandığımız ama üzerine fazla düşünmediğimiz birçok kavram gibi başarı da sınırlı ve kalıplaşmış algılanma tarzlarına sahiptir. “Başarı” değerinin toplumsal karşılığına baktığımızda genelde akademik hayatla ya da iş yaşamıyla sınırlı bir algılanma ve sonuçtan hareketle olumlu ya da olumsuz değerlendirme durumu söz

konusudur. Oysaki başarı değeri siyasette tek başına kullanılmayan, diğer değerlerle ilişkilendirilerek izlenim oluşturmaya yardımcı olan bir değerdir. Bu açıdan AKP lideri Erdoğan, “*Atatürk döneminde yüzde 7.8 büyüme yakalayan Türkiye’de bizden başka hiçbir hükümet yüzde 7.3 büyüme sağlayamadı*” (*Radikal*, 10 Temmuz 2007) sözleriyle kendi iktidarları dönemini ekonomi ve temiz siyaset üzerinden başarılı olarak nitelendirerek, ekonomideki başarıların devam etmesi için seçmenden oy istemektedir. Günümüz toplumlarında ekonomik büyüme, enflasyon oranı, kişi başına düşen milli gelir gibi sayısal veriler, iktidardaki siyasi partinin başarısının en önemli göstergeleridir. Bu nedenle siyasetçiler ekonomideki verileri hem kendi başarılarının hem de karşısındaki partinin başarısızlıklarının altını çizmek için sık sık gündeme getirmektedir.

İktidar olarak sorumluluklarına vurgu yapan ve icraatlardan hareketle başarılarını öne çıkaran AKP, geleceğe dair umut yaratmak için plan ve projelerini kitlelerle paylaşmayı da ihmal etmemiştir. Çünkü seçim yarışında siyasal aktörlerin yapacakları icraatları sıralamaları ve bunun üzerinden başarılı bir iktidar vaadiyle seçmeni ikna etmeye çalışmaları söz konusudur. Tıpkı AKP lideri Erdoğan’ın: “...*bu yılsonuna kadar yol ve suyu olmayan köy kalmayacak*” (*Hürriyet*, 2 Temmuz 2007) sözlerinde olduğu gibi.

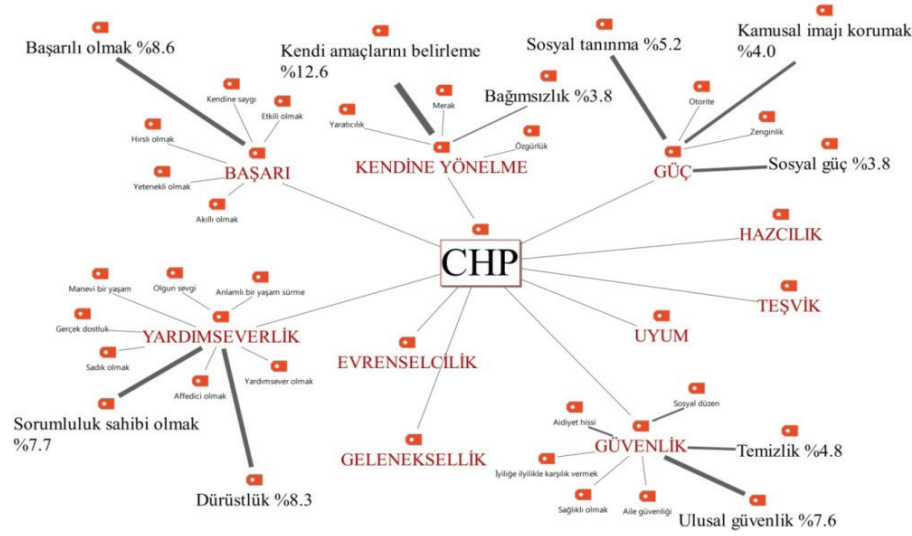
Analizler sonucunda AKP’nin 22 Temmuz seçim çalışmalarında amaçlarını genelde ulusal güvenlik, iç uyum, sosyal güç değerleriyle ilişkilendirerek sunduğu saptanmıştır. Bu yöndeki mesajların artmasında, ülkeye yönelik terör tehdidinin artmasının ve bunun ortaya çıkardığı kutuplaşma karşısında birlik ve beraberlik çağrılarının önem kazanmasının etkisi büyüktür. Nitekim AKP lideri Erdoğan, “*Fitneye fırsat vermeyeceğiz, terör örgütüne karşı dimdik duracağız. Bir olacağız, beraber olacağız: Türk’üyle, Kürt’üyle, Laz’ıyla...*” (*Zaman*, 24 Haziran 2007) ifadesinde, kendi amaçlarını belirlemek değeri ile ulusal güvenlik, iç uyum, eşitlik değerleri arasında doğrudan ilişki kurmuştur. Benzer şekilde AKP milletvekili aday Abdullâh Gül, “*Kaba kuvvet, gösteri, şov için harekât yapılmaz. Hedefimiz terör örgütünü etkisiz hale getirebilmek*” (*Zaman*, 6 Temmuz 2007) sözleriyle amaçlarının ulusal güvenliğin sağlanması olduğunu net olarak ortaya koymuştur.

B. Vaatler ve Eleştiriler: “Yardım poşetleriyle yarışıyoruz”⁴

Siyasetin yoğun olarak kullandığı değerler arasında başarılı olmak, kendi amaçlarını belirlemek, sorumluluk sahibi olmak, dürüstlük, sosyal güç, ulusal güvenlik, eşitlik, özgürlük, sosyal düzen öne çıkmaktadır. Burada asıl

⁴ CHP milletvekili aday Yılmaz Ateş, *Cumhuriyet*, 3 Temmuz 2007.

etki, bu değerlere atıf yapan siyasal aktörlerin kendilerini nasıl ifade ettikleri, argümanlarını nasıl sundukları ve diğerlerinden nasıl farklılaştıklarıyla ilintilidir. 22 Temmuz özelinde değerlendirildiğinde, seçim sonrasında mecliste yer alan CHP ve MHP'in atacakları adımları ve hedeflerini görünürleştirmek konusunda benzer bir strateji izledikleri saptanmıştır. Bu durumu, iktidar olma avantajını kullanarak geçmiş 5 yılda yaptıklarına referansla seçmenden oy isteyen AKP karşısında, muhalefet partilerinin kitleler üzerinde iş yapan, proje üreten, halka hizmet götüren bir iktidar izlenimi yaratma çabası olarak yorumlayabiliriz. Aşağıda CHP'nin 22 Temmuz seçiminde öne çıkardığı ilk 10 değeri içeren harita yer almaktadır.

Şekil-4: CHP'nin 22 Temmuz 2007 seçimi değeri haritası

Kitleler üzerinde icraatçı izlenimi oluşturmak istendiğinde, gerçekçi, uygulanabilir ve insanların gündelik hayatında doğrudan karşılığı olan plan ve projelerden bahsetmek önemlidir. Siyasetin söylem ve diliyle uyumlu olan bu durum “kendi amaçlarını belirlemek” değerinin yoğun olarak kullanılmasına yol açmaktadır. Seçmenin beklentilerini karşılamaya yönelik vaatlerse çoğu zaman başka değerler üzerinden anlam kazanmaktadır. Bunda değerlerin tanımlanması ve algılanması zor sosyo-psikolojik kavramlar olmasının payı büyüktür. CHP’li siyasal aktörlerin 2007 seçim çalışmaları kapsamındaki konuşmaları bu açıdan değerlendirildiğinde, kendi amaçlarını belirlemek değerine özellikle ekonomi alanındaki vaatleri sıralarken sıkça atıfta bulundukları saptanmıştır.

CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu: “*Bizim sıfır açlık projemizle Türkiye’de açlığı tamamen yok etmek istiyoruz*” (Cumhuriyet, 6 Temmuz 2007).

CHP milletvekili adayı Yılmaz Ateş: “*Yoksulluğun belini büktüğü kadınlara 300 YTL maaş bağlayacak ve her aileden en az bir kişinin iş sahibi olmasını sağlayacağız*” (Cumhuriyet, 3 Temmuz 2007).

Ekonomide atılacak adımların bireylerin yaşamlarında doğrudan ve somut bir karşılığa sahip olması nedeniyle ekonomik meseleler siyasetin değişmeyen konu başlıklarındadır. CHP’li farklı isimlerden gelen bu yöndeki açıklamalarda, kendi amaçlarını belirlemek değeri ile sosyal adalet değeri arasında yakın ilişki kurulduğu ve kaynakların eşit olarak dağıtıldığı bir yönetim vaadiyle kitlelerin ikna edilmeye çalışıldığı gözlenmiştir.

22 Temmuz’un dönemsel özellikleri doğal olarak partilerin vaatlerine de yansımıştır. CHP milletvekili adayı Deniz Baykal, “*AKP 364 milletvekili ile cumhurbaşkanı seçmeyi başaramadı. Sen bu işi yapamadın, yüzüne gözüne bulaştırdın. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin altında kaldın*” (Radikal, 27 Haziran 2007) sözleri ile Cumhurbaşkanı seçiminde yaşananları AKP’nin başarısızlık hanesine yazmaktadır. Çünkü Kasım 2007’de yapılması planlanan milletvekili genel seçimi, Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde yaşanan sorunlar ve toplumda artan kampaşma nedeniyle 22 Temmuz 2007’de yapılmıştır. Bu süreçte toplumu meşgul eden konuların başında, 90’lardaki koalisyon dönemlerinin ardından tek parti iktidarı ile gelen istikrar ve uyumun bozulacağı endişesi yer almaktadır.

Sabahın ilk ışıklarıyla gelen aydınlık özellikle gecenin zifiri karanlığının ardından daha ısıltılı ve göz kamaştırıcı olarak algılanır. Modernitenin zihinlerimize ekmiş olduğu bu ikili karşıtlıklar üzerinden algılama ve anlamlandırma alışkanlığı, başarının başarısızlık üzerinden anlatılmasını ve yüceltilmesini kolaylaştırmaktadır. Bunu bilen siyasetçilerse ne kadar başarılı bir iktidar olacaklarını anlatmak için geçmiş iktidarların ve rakiplerinin başarısızlıklarını tüm çıplaklığı ve can yakıcılığıyla söylemlerine taşımaktadır. Tıpkı CHP milletvekili adayı Nur Serter’in AKP iktidarını bir enkaz yaratmakla suçlayan ifadelerinde olduğu gibi: “*AKP iktidarında enkaz haline getirilen sosyal devletin yeniden yaşama geçirilmesi, iş, aş ve insanca bir yaşamın sağlanmasının ne derece acil bir zorunluluk olduğu çıkıyor karşımıza*” (Cumhuriyet, 7 Temmuz 2007).

CHP’li siyasal aktörlerin başarı değerine atıf yaptıkları sözler değerlendirildiğinde olumsuzluğun ön planda olduğu görülmektedir. Siyasetçilerin neden

kendilerine oy verilmesi ve aynı zamanda diğer partilere oy verilmemesi gerektiğini açıklarken kullandıkları başarı değeri, CHP’de genelde başarısızlıklar üzerinden eleştiri ve olumsuzlukların anlatılmasına kapı aralayan bir değer olarak kullanılmaktadır. Bu yönüyle CHP başarı değerini, nasıl bir iktidar olacağına ilişkin plan ve vaatleri paylaşarak seçmeni ikna etmenin bir yolu olarak değil, başarısız rakiplerin deyim yerindeyse “ipliğini pazara çıkarmak” için bir araç olarak kullanılmaktadır. CHP’nin başarı değeri ile dürüstlük değerini birbirini besleyen iki değer olarak kullandığı da gözlenmiştir. Yani AKP’yi başarısız bir iktidar olmakla eleştirmek için gereken argümanlar dürüstlük değeri üzerinden üretilmektedir. CHP’lilerin başarı ve dürüstlük değerleriyle yüklü konuşmalarından bazıları ise şöyledir;

CHP milletvekili adayı Yılmaz Ateş: *“Biz Ankara’da AKP ile değil, yardım poşetleriyle yarışıyoruz”* (Cumhuriyet, 3 Temmuz 2007).

CHP milletvekili adayı Ali Özpolat: *“Milletin ve belediyelerin olanaklarını kendi kampanyaları için seferber etmiş durumdalar. Belediye ve devletin resmi kurumları işi gücü bırakmış AKP için çalışıyorlar”* (Cumhuriyet, 5 Temmuz 2007).

CHP lideri Kılıçdaroğlu: *“Hem insanları yoksullaştırıyorlar, arkasından da bir parmak bal verip oy toplamaya çalışıyorlar”* (Cumhuriyet, 18 Temmuz 2007).

AKP iktidarı döneminde yoksulluğun arttığını belirten CHP’liler, AKP’yi bu yoksulluğu ortadan kaldırmaya yönelik politikalar üretmek ve buna yönelik bir sosyal düzen kurmak yerine, bu durumdan yararlanmaya çalışmakla suçlamaktadır. CHP’li siyasal aktörler yoksulluk odaklı bu ifadelerle AKP’yi seçim çalışmalarında siyasi etiğin dışına çıkmak ve devletin olanaklarını kendi kampanyaları için kullanmakla eleştirmektedir. Tüm bu söylemler CHP’li siyasal aktörlerin sosyal adalet ve ekonomik eşitliği sağlayacak bir sosyal düzen vaatleri ile birlikte değerlendirildiğinde, AKP iktidarına yönelttikleri bu eleştirilerdeki siyasi duruş daha da netleşmektedir.

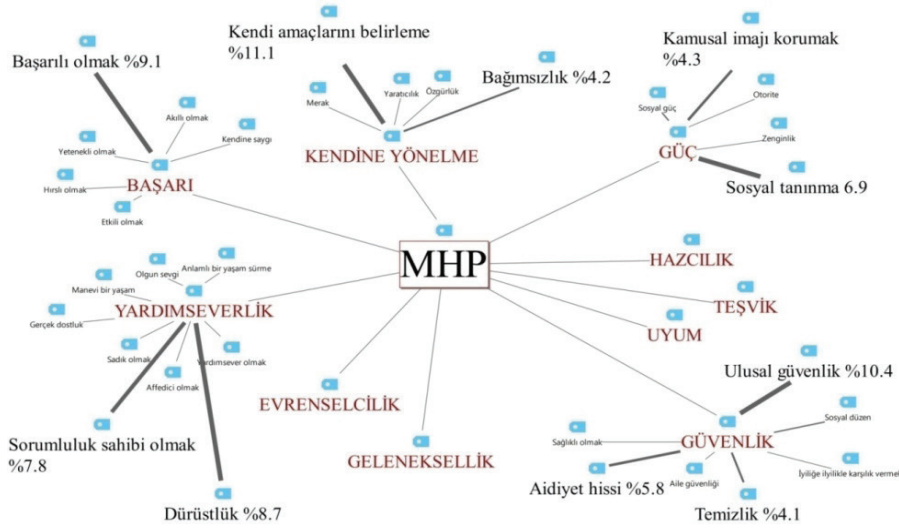
Günümüzün kapitalist toplumlarında insanların istekleri ve ihtiyaçları sonsuzdur. Buna bağlı olarak sürekli yeni ihtiyaçlar ve bunları karşılayacak yeni yol ve yöntemler keşfedilmektedir. Siyasetse bu ihtiyaçları nasıl karşılayacağını ve insanları bekledikleri, özledikleri ve istedikleri hayata nasıl kavuşturacağını anlatarak geleceğe dair umut yaratma ve toplumları yönetme işidir. Bu işin icracıları olan siyasetçilerin, başarılı bir iktidar olma iddiasının içini nelerle doldurulduğunu anlamak açısından vaatler önemlidir.

2002 seçiminin ardından iki partili Meclis’te ana muhalefet partisi konumunda

yer alan CHP'nin 22 Temmuz seçim stratejisi incelendiğinde, meydan okumak ve eleştiri üzerine inşa edilmiş bir strateji ile karşılaşmaktadır. CHP'li siyasal aktörler, vaatlerini anlatırken de başarı ve dürüstlük değerine vurgu yaparken de temelde ne yapacaklarını anlatmaktan ziyade mevcut iktidarı eleştirmeyi ve başarısızlıklarını öne çıkarmayı tercih etmişlerdir.

C. Vaatler ve Endişeler: “Türkiye AKP ile kırılma noktasına kadar büküldü”⁵

22 Temmuz 2007 seçiminde yüzde 14.3 oy alarak meclise giren MHP'nin seçim stratejisini kendi amaçlarını belirlemek (yüzde 11.1), ulusal güvenlik (yüzde 10.4) ve başarılı olmak (yüzde 9.1) çatı değerleri üzerine inşa ettiği tespit edilmiştir. Diğer muhalefet partileriyle benzer şekilde MHP de, parti olarak yapacaklarını ve nasıl bir iktidar vaat ettiğini anlatmak için “kendi amaçlarını belirlemek” ve “başarılı olmak” değerlerine başvurmuştur. MHP'nin farkıysa ulusal güvenlik değerine yaptığı yoğun vurgudur. Şekil-4'te MHP'nin 22 Temmuz seçiminde başvurduğu ilk 10 değerden hareketle oluşturulmuş harita yer almaktadır.

Şekil-5: MHP'nin 22 Temmuz 2007 seçimi değer haritası

Siyasette başarı, siyasetçilerin kendilerini nasıl ifade edecekleri ve siyasetteki diğer aktörlerden nasıl farklılaşacaklarıyla doğrudan ilintilidir. Bu çerçevede nasıl bir iktidar olacağı konusunda seçmeni ikna çalışmalarında MHP'nin, sosyal adaleti ve ulusal güvenliği sağlamak üzerinden bir öncelikler

⁵ MHP Lideri Devlet Bahçeli, Cumhuriyet, 16 Temmuz 2007.

sıralaması oluşturduğu ve MHP'yi bunları başarabilecek sosyal bir güç olarak konumlandığı saptanmıştır. 2002 seçiminde meclis dışında kalan MHP için 2007 seçiminde barajı aşarak meclise girmek amacı, koalisyon hesaplarıyla ilgili tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede MHP lideri Devlet Bahçeli, “*Koalisyon tecrübemiz, bilgi birikimimizle devleti yönetmeye talibiz*” (Zaman, 19 Temmuz 2007) sözleriyle sosyal bir güç olarak konumlandığı MHP'nin, yönetimde söz sahibi olma amacını en yetkili ağızdan ilan etmiştir.

MHP milletvekili adayı Kadir Boy ise sosyal adalet ve zenginlik değerleriyle yüklü vaatler üzerinden kendilerini ve partilerinin amaçlarını şöyle ortaya koymuştur: “*Memur, işçi ve emeklilerimiz için sosyal adalet çerçevesinde bugünkünden çok daha fazla kaynak yaratacağız... Ayrıca, kamu çalışanları arasında ücret adaletini sağlayacağız. Eşit işe eşit ücret... uygulayacağız*” (Hürriyet, 19 Temmuz 2007). Ekonominin hayatımızdaki belirleyiciliği göz önünde tutulduğunda siyasetçilerin seçim çalışmalarında ekonomiyle doğrudan ilişkili plan ve programlara yer vermeleri kaçınılmaz hale gelmektedir.

MHP'nin diğer amacıysa 2007 seçim döneminde artan terör ve şiddet olaylarından hareketle ulusal güvenliğe ilişkin vaatlerini paylaşmaktır. Ulusal güvenliği sağlama amacı ve önceliğini seçmenle paylaşırken Abdullah Öcalan'ın idamı meselesi AKP ve MHP arasında önemli bir polemik konusu haline gelmiştir. Bu tartışma, MHP lideri Bahçeli'nin 30 Haziran 2007 tarihli Erzurum mitinginde yaptığı konuşmayla başlamıştır. Abdullah Öcalan'la ilgili olarak iktidar partisi lideri Erdoğan'a, “*Neden asmıyorsun? Asacak ipin mi yok*” diyerek ip atan Bahçeli'ye cevaben Erdoğan: “*Madem bu kadar mahirdin. Onu sana teslim ettiklerinde niye asmadın*” (Cumhuriyet, 2 Temmuz 2007) diyerek karşılık vermiştir. 1999 seçimleri sonrasında kurulan DSP-MHP koalisyonunu hatırlatan Erdoğan, tüm bu yaşananlardaki sorumluluğun aslında bugün kendisini eleştirenlerde olduğunu ifade etmiştir. Bu süreçte Bahçeli: “*Apo'nun asılmasını engelleyen 11. protokolün altında benim, MHP'nin değil, senin, iki yardımcın Abdullah Gül ve Abdüllatif Şener'in imzaları var. Gerçek buyken yükselen milliyetçiliği, milliyetçi hareketi engellemek için bize iftira atıyorsun*” (Radikal, 1 Temmuz 2007) sözleriyle asıl amacın MHP'yi yıpratmak olduğunu iddia etmiştir. MHP lideri Bahçeli, “*PKK, Meclis'e masalar aracılığıyla girdikten sonra Erdoğan sayesinde Türkiye'yi yöneteceklerine inanmaktadır*” (Radikal, 9 Temmuz 2007) sözleriyle Bağımsız milletvekili adaylarıyla ilgili şüphelerini de paylaşmıştır.

MHP'nin en çok başvurduğu üçüncü değer olan “başarılı olmak” değerinin ise, CHP'ye benzer şekilde, iktidarın başarısız icraatlarını anlatmak için bir araç

olarak kullanıldığı saptanmıştır. Nitekim MHP lideri Bahçeli'nin Sivas mitinginde sarf ettiği, *"Bu iktidara bir 4 yıl daha vererseniz hep birlikte uçacağız. Ancak bu uçuşa gökyüzüne değil uçuşumun dibine doğru olacaktır"* (Hürriyet, 19 Temmuz 2007) şeklindeki sözler, AKP iktidarını nasıl bir dönem olarak nitelendirdiğini net olarak göstermektedir. MHP lideri cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde yaşananları da AKP'nin başarısızlık hanesine yazmıştır. 24 Haziran 2007 tarihli *Cumhuriyet* gazetesindeki konuşmasında Bahçeli, *"Başbakan Erdoğan'ın eline geçirdiği tek başına iktidar şansını kullanamadığını, tarihe tek başına iktidar olmasına karşın cumhurbaşkanı seçemeyen lider olarak geçtiğini"* söylemiştir. Farklı açılardan AKP'yi başarısız bir iktidar olarak gören MHP lideri, özellikle ulusal güvenlik ve başarı arasında doğrudan ilişki kurarak terör olaylarındaki artışı AKP iktidarının başarısızlığı olarak yorumlamıştır:

"Türkiye AKP ile kırılma noktasına kadar büküldü. Bağımsızlık AKP aracılığıyla tehdit altında. İhanet çeteleri gözlerini Türkiye'ye dikti. Türkiye ile yarım kalmış hesabı olanlar, Türk devletini asırlık emellerine engel görenler vatanımızı Sevr şartlarına götürmek istiyor. Tehlike her yanda. Tehlike Kıbrıs'ta. Kerkük'te, okullarda, çiftçinin tarlalarında, yoksullaşan insanların mutfaklarındadır. Tehlike milli değerlerimize ve Cumhuriyetimizin birikimlerine bile dayanmıştır. Ama asıl tehlike AKP'nin varlığıdır. Konu artık devletçe var olma noktasına dayandı. AKP bütün felaketin gerçek ve ilk sorumlusudur" (Cumhuriyet, 16 Temmuz 2007).

Bahçeli, AKP'nin neden başarısız bir iktidar olduğunu açıklarken başta ulusal güvenlik olmak üzere sorumluluk sahibi olmak, sosyal düzen, bağımsızlık, manevi bir yaşam, sosyal adalet, sosyal güç gibi pek çok değer ile başarı arasında doğrudan ilişki kurmuştur. Zira başarılı olmak değeri başka değerlerle birlikte bir değerlendirme kriteri olarak yol gösterici olmaktadır. Bu çerçevede AKP iktidarının icraatları sonucunda Türkiye'nin bir bekâ sorunu yaşamaya başladığına değinen Bahçeli, *"Allah'ın izniyle sizin desteklerinizle inşallah devletin başına Devlet gelecek"* (Radikal, 1 Temmuz 2007) sözleriyle MHP iktidarını sorunların çözümü için adres olarak göstermiştir.

MHP'li siyasal aktörlerin söylemleri değerler açısından incelendiğinde ulusal güvenlik dışında diğer partilerle benzer bir tutum içinde oldukları saptanmıştır. Muhalefette yer alan bir parti olarak "meydan okuma" tarzı bir strateji izleyen MHP, kendi amaçlarını anlatırken de başarı değerine gönderme yaparken de mevcut iktidarın eleştirisine odaklanmıştır. Bu doğrultuda MHP'nin nasıl bir iktidar olacağından ziyade AKP'nin nasıl başarısız bir iktidar olduğunu anlatmaya çalıştığı gözlenmiştir.

V. SONUÇ

Değerler insanların eylemleri, davranışları, tercihleri, kararları, olayları değerlendirme biçimleri, doğruları ya da yanlışları üzerinde doğrudan etkilidir. Bu yönüyle değerler, toplumları anlamak ve buna uygun politikalar geliştirmek isteyen siyasetle yakından ilişkilidir. Buradan hareketle siyaset ve değer ilişkisine odaklanan bu çalışmada ise, 22 Temmuz 2007 milletvekili genel seçimine katılan siyasal aktörlerin söylemleri değerler açısından analiz edilerek, partilere ilişkin değer haritaları çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda farklı siyasal aktörlerin seçim kampanyalarında öne çıkardıkları değerler karşılaştırılarak ve aynı değerin farklı siyasal aktörlerin söylemlerinde hangi bağlamlarda yer aldığı incelenerek, o seçim döneminde geçerli olan ve seçim sonuçlarından hareketle seçmen tarafından kabul gördüğü düşünülen değerlere ilişkin incelemeler yapılmıştır.

Analizler sonucunda siyasette yoğun olarak kullanılan değerlerin, kendi amaçlarını belirlemek, başarılı olmak, dürüstlük, sorumluluk sahibi olmak, ulusal güvenlik, aidiyet, sosyal düzen, özgürlük, sosyal tanınma gibi birkaç başlık altında toplandığı saptanmıştır. Burada asıl etki, siyasetin bu değerleri kullanırken kendilerini nasıl ifade ettiği ya da nasıl farklılaştırdığı ile doğrudan ilişkilidir. Bu aşamada karşımıza yoğun olarak çıkan değer ise kendi amaçlarını belirlemek olmaktadır.

22 Temmuz 2007 seçim yarışına katılan ve meclise giren AKP, CHP ve MHP açısından benzerlik ve farklılık temelinde bir analiz yapıldığında “iktidar olmak” ve “meydan okumak” stratejileri etrafında değerlerin ele alındığı ve kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda seçim yarışına iktidar olmanın avantajıyla giren AKP’nin sorumluluk, amaç ve başarı arasında doğrudan bir ilişki kurduğu ve “yaptıklarımız yapacaklarımızın garantisidir” söyleminden hareketle kendini ve amaçlarını sıraladığı gözlenmiştir. Yani vaatlerin ötesinde somut icraatlar öne çıkarılarak, geçmişteki başarılar üzerinden geleceğe vaatte bulunulduğu saptanmıştır. AKP’li siyasal aktörlerin 5 yıllık iktidarları döneminde yaptıkları icraatlar üzerinden başarılı bir yönetim sergilediklerine ilişkin söylemlerini, 2002’de ilk kez seçime giren bir parti olarak milletin AKP’ye gösterdiği güveni boşa çıkarmadıklarını kanıtlamaya yönelik bir çaba olarak değerlendirmek mümkündür. AKP’li siyasal aktörler iktidar olma görevinin yüklediği sorumluluğun bilinciyle hareket ettiklerini ve millete hizmet etmeyi öncelikli gören yönetim anlayışlarını vurgulayarak hem diğer partilerin vaatlerini “boş vaatler” olarak nitelendirmiş hem de icraatlarla ilgili olarak gelen eleştirileri iktidar olma sorumluluğuyla karşılamaya çalışmışlardır.

Ana muhalefet partisi konumundaki CHP başta olmak üzere diğer partilerin, iktidar olma avantajını kullanan ve yaptıklarına referansla seçmenden oy isteyen AKP karşısında, kitleler üzerinde iş yapan, proje üreten, halka hizmet götüren bir iktidar izlenimi yaratma yarışına girdikleri saptanmıştır. Bu bağlamda başarılı bir iktidar kavramından ne anladıklarını ve nasıl gerçekleştireceklerini somutlaştırmak açısından söylemlerinde farklı vaatlere yer vermişlerdir. Ancak seçmenin beklentilerini karşılamaya yönelik vaatler çoğu zaman başka değerler üzerinden anlam kazandığından kendi amaçlarını belirlemek değeri de başka değerlerle birlikte karşımıza çıkmaktadır. Mesela CHP'liler sosyal düzen, dürüstlük, eşitlik, sosyal adalet değerleri üzerinden nasıl bir iktidar olacaklarına ilişkin vaatlerini somutlaştırmaya çalışmışlardır. MHP'li siyasal aktörlerin nasıl bir iktidar olacağı konusunda seçmeni ikna çalışmalarında ulusal güvenliği ve sosyal adaleti sağlamak üzerinden bir öncelikler sıralaması oluşturduğu ve MHP'yi bunları başarabilecek sosyal bir güç olarak konumlandığı saptanmıştır.

Değerlerin sadece olumlu boyutlarıyla değil olumsuz anlamlarıyla da kullanılmasını sağlayan çok boyutlu yapısı siyasete ve siyasetçilere geniş olanaklar sunmaktadır. Bu noktada başarı değeri, siyasetçilerin neden kendilerine oy verilmesi ve aynı zamanda diğer partilere oy verilmemesi gerektiğini açıklarken kullandıkları bir değer olarak önemlidir. Bu seçimde CHP başarı değerini, nasıl bir iktidar olacağına ilişkin plan ve vaatlerini paylaşarak seçmeni ikna etmenin bir yolu olarak değil, başarısız rakiplerin, özellikle de iktidar partisi konumundaki AKP'nin başarısızlıklarını sıralamak için bir araç olarak kullanmıştır. MHP de başarı değerini AKP'nin neden başarısız bir iktidar olduğunu anlatmak için kullanmıştır. Genel olarak “meydan okuma” tarzı bir strateji benimseyen muhalefet partilerinin, icracı konumda bulunmamaları nedeniyle geçmiş başarılarını dillendirerek seçmeni ikna etmeleri zor olduğundan, iktidarın başarısızlıkları üzerine negatif bir propaganda çalışması yürütmeyi tercih ettikleri görülmüştür.

Sonuç olarak siyasal aktörlerin seçmeni ikna çalışmalarında hangi değerleri öne çıkardıklarını, kendilerini ve yapacaklarını anlatmak ve rakiplerini eleştirmek için hangi değerlere atıf yaptıklarını incelemek dönemi anlamak açısından önemlidir. Buradan hareketle 2007 seçimine katılan siyasal aktörlerin özellikle kendi amaçlarını belirlemek ve başarılı olmak değerlerine başvurmak konusunda benzer bir eğilim gösterdikleri ancak bu değerleri farklı konu ve bağlamlarda işleyerek duruşlarını farklılaştırdıkları saptanmıştır.

KAYNAKÇA

- ARIKAN, Gizem. ve Şekercioğlu, Eser. (2014), "Türkiye'de Muhafazakarlaşma: Kuşak Farkı var mı?", *Alternatif Politika*, 6 (1), ss. 62-93.
- BARDI, Anat. ve Schwartz, Shalom H. (2003), "Values and Behavior: Strength and Structure of Relations", *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29 (10), ss.1207-1220.
- BARNEA, Marina F. ve SCHWARTZ, Shalom H. (1998), Values and Voting, *Political Psychology*, 19 (1), ss.17-40.
- BAUMAN, Zygmunt. (2004), *Sosyolojik Düşünmek*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- BAYHAN, Vehbi. (2006), "Türkiye'de Gençlik: Sorunlar, Değerler ve Değişimler", *Dünden Bugüne Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*, Ed: Memet Zencirkıran, Nova Basım Yayın, Ankara.
- BERELSON, Bernard. (1952), *Content Analysis in Communication Research*. Free Press, Glencoe.
- BİLGİN, Nuri. (2006), *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- CAPRARA, Gian. V., BARBARANELLI, Claudio., ve ZIMBARDO Philip. G. (1999), "Personality Profiles and Political Parties", *Political Psychology*, 20, ss.175-197.
- CAPRARA, Gian. V., SCHWARTZ, Sholam H., CAPANNA, Cristina., VECCHIONE, Michele. ve BARBARANELLI, Claudio. (2006), "Personality and Politics: Values, Traits, and Political Choice", *Political Psychology*, 27, ss.1-28.
- CAPRARA, Gian. V. ve ZIMBARDO, Philip. G. (2004), "Personalizing Politics: A Congruency Model of Political Preferences", *American Psychologist*, 59 (7), ss.581-594.
- COCHRANE, Raymond., BİLLİG Michael. Ve HOGG Michael. (1979), "Politics and Values in Britan: A Test of Rokeach Two-Values Model", *British Journal of Social and Clinical Psychology*, 18, ss.150-167.
- DURAL Teoman Ş. (2002), "Evrin ile Tarih", *Bilgi ve Değer*, Vadi Yayınları, Ankara.
- FELDMAN, Stanley. (2003), "Values, Ideology, and the Structure of Political Attitudes", *Oxford Handbook of Political Psychology*. Ed: Sears D. O., Huddy L. ve Jervis R., Oxford University Press, New York, ss.477-508.
- GÜNAY, Mustafa. (2002), "Hermeneutik Felsede Açısından Bilgi-Değer İlişkisi", *Bilgi ve Değer*, Vadi Yayınları, Ankara.
- KÖSE, Aynur. (2016), "Değer ve Siyaset İlişkisi: 22 Temmuz 2007 Seçimi Üzerine Bir Değer Analizi", *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 12 (3), ss.2-19.
- KÖSE, Aynur ve YILMAZ, Mustafa. (2012), *Seçimler ve Değerler*. Trabzon: Serander Yayınları.
- LANE Jan-Erik. ve ERSSON Svante. (2005), *Culture and Politics: A Comparative Approach*, Ashgate Publishing Limited, İngiltere.
- OKTAY, Mahmut. (2002), *Politikada Halkla İlişkiler*, Derin Yayınları, İstanbul.
- ÖZGÜR, Ergün. (2013), "Yaşa Göre Değer Farklılıkları ve Siyasi Kuşak Aidiyeti", *Sosyoloji Dergisi*, ss.45-76.
- ÖZLEM, Doğan. (2002), "Değerler Sorununda Nesnelcilik/Mutlakçılık ve Öznelcilik/Rölativizm Tartışması Üzerine", *Bilgi ve Değer*, Vadi Yayınları, Ankara.
- ROUTAMAA, Vesa. ve Heinassuo Katri. (2006), "Type and Values over Generations", *Psychological Type and Culture – East & West: A Multicultural Research Symposium*, Honolulu, Hawaii.
- ROKEACH, Milton. (1973), *The Nature of Human Values*, Free Press, New York.
- ROKEACH, Milton. (1979), "The Two-Value Model of Political Ideology and British Politics", *British Journal of Social and Clinical Psychology*, 18, ss.169-172.

- SCHWARTZ, Shalom. H. (1994), “Are There Universal Aspects in the Content and Structure of Values?”, *Journal of Social Issues*, 50, ss.19-45.
- SCHWARTZ, Shalom. H., Boehnke Klaus (2004), “Evaluating the Structure of Human Values With Conformatory Factor Analysis”, *Journal of Research in Personality*, 38 (3), ss.230-255.
- SCHWARTZ, Shalom. H. (2006), “Basic Human Values: Theory, Measurement and Applications”, *Revue Française de Sociologie*, 47, ss.249-288.
- SCHWARTZ, Shalom. H., CAPRARA Gian. V. ve VECHIONE Michele. (2010), “Basic Personal Values, Core Political Values and Voting: A Longitudinal Analysis”, *Political Psychology*, 31 (3), ss.421-452.
- SCHWARTZ, Shalom H. (1992), “Universals in the Content and Structure of Values: Theory and Empirical Tests in 20 Countries”, *Advances in Experimental Social Psychology*, Ed: Zanna M. P., Academic Press, New York, 25, ss.1-65.
- THEODORSON, George A. ve THEODORSON Achilles G., (1979), *A Modern Dictionary of Sociology*, Barnes & Neble, New York.

